

Un balanç de les investigacions a Europa en el transcurs dels anys noranta

LODE VAN OTRIVE

Professor emèrit de la Universitat Catòlica de Lovaina

PHILIPPE ROBERT

Director de Recerca del Centre Nacional de Recerca Científica (CNRS).
Director del Grup Europeu de Recerca sobre les Normatives (GERN)

11

La globalització, relativa, de la vida econòmica i dels intercanvis dóna un relleu especial a problemes de seguretat que giren essencialment al voltant del control dels fluxos internacionals de persones (migracions), béns (sobretot prohibits), diner (negre) i informació. En el si de la Unió Europea, l'adopció d'un principi de lliure circulació els confereix una dimensió més gran; a més, recentment s'hi han afegit qüestions específiques d'abusos financers o fraus comunitaris.¹

Si bé tant els governants com els professionals del control i la repressió coincideixen a donar prioritat a aquests prestigiosos problemes de seguretat, i si bé la immigració irregular o la distribució de substàncies prohibides poden ocupar un espai notable en el debat públic sobre la inseguretat, els ciutadans mesuren principalment la seva seguretat quotidiana segons les delinqüències més modestes, depredacions o agressions. Sovint s'acusa els poders públics d'obstinar-se a adaptar les seves polítiques a aquestes expectatives, malgrat la proliferació de programes de seguretat o de prevenció,² amb freqüència a una escala molt local en aquest cas, tot i la profusió d'iniciatives de modernització o racionalització dels aparells tradicionals (policials, judicials o penitenciaris) i malgrat la recerca de formes alternatives de mediació.

Tant si es tracta de preocupacions vinculades al control dels grans fluxos internacionals com d'aquelles, més locals, relacionades amb la protecció de les persones i de la seva propietat, les qüestions de seguretat se situen actualment en els nostres països a un nivell elevat tant en l'agenda de les polítiques públiques com en el debat sobre la inseguretat.

1. En absència d'un dret penal europeu, s'observa el desenvolupament, d'una banda, de dispositius de cooperació judicial i sobretot policíaca en matèria de criminalitat transfronterera i, d'altra banda, de mesures administratives destinades a contenir indirectament els fraus als reglaments europeus. Així mateix, s'estan portant a terme iniciatives per a donar coherència a un *corpus iuris*, almenys parcial (vegeu DELMAS MARTY, 1998).

2. Per a un balanç europeu recent, vegeu HEBBERECHT, SACK, 1997.

Cartografiar l'estat dels sabers passa aleshores a ser una prioritat, no solament des d'una òptica funcionalista d'ajuda a la decisió o d'avaluació dels programes, sinó també per conèixer la capacitat que té el món acadèmic per a distribuir els coneixements i informar el debat públic. Aquesta empresa és urgent, ja que fins ara aquest àmbit ha tingut poca presència en les preocupacions d'investigació comunitàries: les qüestions de seguretat, tradicionalment i encara avui molt vinculades a la sobirania nacional, accedeixen a la Unió més aviat com a cooperació intergovernamental que no pas com a comunitarització; així mateix, aquest camp suscita més estudis jurídics que no pas investigacions empíriques. No obstant això, se sent cada cop més la necessitat de fer balanços que sobrepassen els límits de cada tradició científica nacional.

Ja fa uns quants anys, el Grup Europeu de Recerca sobre les Normatives (GERN) —una xarxa que uneix, a través de vuit països, uns quaranta centres d'investigació o departaments universitaris especialitzats en l'estudi de les normes i les desviacions—³ va creure que seria útil elaborar un estat de la investigació sobre el delictes i la justícia durant la dècada dels vuitanta. L'acollida que va rebre aquesta iniciativa —els resultats de la qual es van publicar en tres idiomes diferents—⁴ suposava un estímul per a la seva continuació. També semblava interessant comprovar si les tendències aleshores contrastades es mantenien en la dècada dels noranta o si havien patit modificacions.

Malgrat uns prolegòmens de vegades il·lustres durant les dècades anteriors a la Primera Guerra Mundial, fou principalment després de la Segona quan la investigació especialitzada es desenvolupà realment a l'Europa occidental o, per a ser exactes, en alguns països d'aquesta zona, i això en dates i amb uns ritmes molt variables. Tot i els esforços del Consell d'Europa,⁵ finalment s'ha observat durant diverses dècades una escassetat de comunicacions, així com una escassetat encara més gran d'influències entre països veïns; en cadascun d'aquests països, l'únic interlocutor extern real estava situat a l'altre costat de l'Atlàntic. Crèiem que havíem constatat una modificació relativa en el transcurs dels anys vuitanta: encara que la producció científica americana conservava una preeminència quantitativa aclaparadora, en canvi la seva imposició qualitativa semblava que s'atenuava en proporció directa a les inversions en aquest àmbit en diversos països europeus. A més, havíem observat l'emergència d'un interès renovat per les activitats científiques dels veïns i d'una necessitat d'intercanvis europeus, tot i que la investigació sobre el delictes i la justícia continuava sent, en cada Estat, una tasca profundament nacional en les seves programacions i els seus modes operatius; els projectes europeus continuaven sent realment inusuals. Així mateix, el panorama semblava molt heterogeni, en quantitat i en qualitat, de país a país i, fins i tot, segons els centres productors d'investigacions,

3. Com a grup d'investigació (GDR) del Centre Nacional de Recerca Científica (CNRS) francès, el GERN és una federació de centres situats a Alemanya, Bèlgica, Espanya, França, el Regne Unit, Itàlia, els Països Baixos i Suïssa.

4. ROBERT, VAN OUTRIVE, 1993a, b; ROBERT, VAN OUTRIVE, SHAPLAND, JEFFERSON, 1995.

5. Comitè Europeu dels Problemes Criminals, Consell Científic Criminològic.

tot i que la gamma de temes tractats era, al cap i a la fi, força comparable i, en resum, força limitada.

No únicament ens importava mesurar, basant-nos en tots aquests aspectes, els canvis o les permanències en els anys més recents, sinó que també volíem intentar ampliar l'abast del nostre balanç. La iniciativa anterior afectava Alemanya, Bèlgica, Espanya, França, Itàlia, els Països Baixos i el Regne Unit. Malgrat la intervenció de Matti Joutsen i unes negociacions inicialment prometedores, encara no hem aconseguit implicar-hi els països escandinaus; també deplorem l'absència de Grècia, Irlanda i Luxemburg. En canvi, hem pogut afegir Àustria, Portugal i Suïssa⁶ als set països estudiats anteriorment. En total, sense comptar el cas escandinau, creiem que hem tingut en compte una bona part del potencial d'investigació especialitzada de l'Europa occidental. És probable que els qui decideixin repetir aquest exercici en el futur no podran excloure els països de l'altra Europa, almenys els involucrats en el procés d'adhesió a la Unió.

Els promotors designats pel comitè de grup del GERN, Lode van Outrive (Universitat Catòlica de Lovaina) i Philippe Robert (CNRS), han escollit en cada país un o diversos autors per a elaborar els informes nacionals, uns autors gairebé sempre diferents dels que van participar en el balanç dels anys vuitanta. Per tal de garantir la coherència suficient per a aquesta tasca, es va proposar realitzar, en cada país, una descripció general de la investigació penal segons dos models d'anàlisi, un de temàtic⁷ i un altre d'anàliti.⁸ Tot i que per a la seva elaboració s'hagin tingut en compte els ensenyaments de l'exercici anterior, hem constatat la gran dificultat d'harmonitzar els informes nacionals: els contextos polítics i socials estaven encara més diversificats que en la dècada anterior; el desenvolupament, sovint considerable, del nombre d'investigacions dificultava la feina de selecció de l'autor, ja que havia de treballar amb un volum de feina de vegades difícil de controlar; de vegades era difícil determinar la classificació de les grans investigacions que abraçaven diversos temes; les sensibles diferències de nivell entre els països obligaven alguns autors a condensar la informació, mentre que altres es trobaven còmodes en el format previst per a l'informe; finalment, sovint es feia difícil determinar les feines que mereixien una relació més detallada. Al capdavant, sempre són els mateixos aspectes —les teories que s'hi apliquen, sovint fins i tot les disciplines implicades, els resultats obtinguts, l'impacte eventual— els qui dificulten la recopilació o l'avaluació de la informació.

6. I, després de la reunificació alemanya, els cinc nous *länder* de l'antiga RDA.

7. Alguns dels camps tractats serien: la producció de les normes, la policia pública, els serveis d'inspecció, la seguretat privada, l'Administració de justícia, les presons i les sancions, la prevenció, les víctimes, la inseguretat, les polítiques públiques... amb la condició de considerar únicament els «treballs empírics basats en enquestes qualitatives o quantitatives o bé en l'anàlisi documental». Com a possibles disciplines es designaven la sociologia, les ciències polítiques, l'economia, l'etnologia, l'antropologia, la història i la criminologia en els països en què aquesta última existeix com a disciplina, i es descartaven explícitament els treballs de dret positiu.

8. Es convidava els autors a precisar els objectes d'investigació, els seus problemes, els protocols d'investigació, les disciplines implicades, els models teòrics, els patrocinadors, els resultats, els principals centres d'investigació, l'eventual dimensió europea, la valoració, les llacunes, les perspectives...

Partint d'aquests informes nacionals, en el marc de tres sessions de dos dies⁹ es van reunir els promotors i els autors¹⁰ a Brussel·les o a París, entre el desembre de 1997 i el juny de 1998. En aquestes sessions es va fer una anàlisi transversal dels informes nacionals i, posteriorment, una avaluació. Sobre la base d'aquelles discussions, els promotors han redactat els capítols que emmarquen els informes nacionals; en la mesura que han pogut, els autors han intentat revisar i harmonitzar aquests informes abans de la seva publicació. Al final d'aquest volum, s'inclouen algunes perspectives que suggereix aquest balanç europeu.¹¹

BIBLIOGRAFIA

- DELMAS MARTY, M. *et al.* *Corpus Juris portant dispositions pénales pour la protection des intérêts financiers de l'Union Européenne*. Ambers-Gröningen: Intersentia Rechtswetenschappen, 1998.
- HEBBERECHT, P.; SACK, F. [ed.]. *La prévention de la délinquance en Europe; nouvelles stratégies*. París: l'Harmattan, 1997.
- ROBERT, PH.; VAN OTRIVE, L. [ed.]. «Crime et justice en Europe; état des recherches, évaluations et recommandations». París: l'Harmattan, 1993a.
- ROBERT, PH.; VAN OTRIVE, L. [ed.] *Recerca, delinqüència i justícia a Europa. Avaluació i recomanacions*. Barcelona: Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada, 1993b.
- ROBERT, PH.; VAN OTRIVE, L.; SHAPLAND, J.; JEFFERSON, T. [ed.]. *Research, Crime and Justice in Europe: An Assessment and Some Recommendations*. Sheffield: Universitat de Sheffield, Center for Criminological and Legal Research, 1995.

---

9. FRÉDÉRIC DIAZ (Universitat de París X Nanterre, DEA en sociologia política i política comparada) ha assumit la funció de secretari en aquestes reunions.

10. A més d'alguns observadors, sobretot SUSANA FLÖRCHINGER, WIRO NESTLER, DETLEF NOGALA, FRITZ SACK i NADJA THEURER; les seves observacions enriquiren notablement les discussions.

11. El finançament del seminari de debat de les aportacions que formen part d'aquest volum prové de dues fonts: a) una contribució del Grup d'Investigació Policfaca i Judicial, adscrit al Departament de Dret Penal, Procediment Legal i Criminologia de la Facultat de Dret a la Universitat Catòlica de Lovaina; b) els recursos propis que el Centre Nacional de Recerca Científica (CNRS) francès atribueix al Grup Europeu de Recerca sobre les Normatives (GERN), gràcies principalment a la subvenció que el Ministeri de Justícia francès li assigna, en la seva dotació de pressupost civil d'investigació i desenvolupament (BCRD), per al funcionament dels seus centres comuns.